

Lõimeripstehnikas põrandakatete kudumine Avinurmes 1950.–1970. aastatel kui piirkondlik pärandoskus

Veinika Västrik

Resümee

Avinurmes ja selle lähikonna külades on 1950.–1970. aastatel olnud lõimeripsiliste põrandakatete kudumine üheks oluliseks sissetulekuallikaks. Müügiiks kudumine sai alguse pärast kolhooside loomist 1949. aastal. Kudujate seas oli endisi taluperenaisi, kes keeldusid kolhoosi astumast ning hakkasid vaibakudumisest elatuma, ja ka kolhoositöölisi, kes kolhooside algusaastatel peaaegu olematule palgale kudumisega lisa teenisid. Igasugune omaalgatuslik ettevõtlus oli tol ajal keelatud ja karistatav kui spekulatsioon, seega varjati müügitgevust ja jäeti külanõukogu kontrollidele mulje, et kootakse ainult enda pere tarbeks.

Avinurme lõimeripsiliste põrandakatete kudumise periood 1950.–1970. aastatel oli unikaalne kultuurinähtus, mis tekkis ja kadus järgmistel ajastust tingitud põhjustel:

- 1) Kreenholmi Manufaktuurist Narvast sai hankida puuvillast lõnga, mis sobis lõimeripstehnika kasutamiseks;
- 2) kauplustes ei olnud põrandavaipu müügil;
- 3) kangasteljed olid igas majapidamises olemas;
- 4) lõimeripsilisi põrandakatteid peeti väärrikamateks kui kasutatud riideribadest kaltsuvaipu.

Kõige määravamaks neist põhjustest oli materjali hankimise võimalus, sest teised tingimused olid olemas ka mujal Eestis, kuid Narva Kreenholmi Manufaktuuri lähedus soodustas lõimeripsiliste põrandakatete kudumist ja kasutamist nii Avinurmes kui ka Virumaal laiemalt. Hoolimata tegevuse ebaseaduslikkusest kestis müügiiks kudumine aastakümneid. Müügitöö laia territoriaalse haarde tõttu mõjutasid Avinurme lõimevaibad pea kogu Eesti sisustuskultuuri.

Iseloomulikud jooned väljenduvad eelkõige materjalide ja mustrite kasutuses. Avinurme piirkonna kudujate materjalikasutuse eripäraks võib pidada hõredama ja peenema kirjalõime (nn rulliniit nr 10) kasutamist koos tihedama ja veidi jämedama taustalõimega, kusjuures hõredast lõimest läbikumav tume koelõng toetab mustri tekkimist.

Avinurme lõimevaipade mustrite hulgast võib eripärana esile tuua kompositsiooni kaksikristiga rombidest, mida ei leidunud üheski trükiallikas. Lisaks oli kõnealuses piirkonnas välja arenenud rikkalik mustrivalik ruutudest ja riskülikutest koosnevaid kombinatsioone. Sageli esines lõimevärvina pruun koos beežide või oranžikate toonidega; tumeda mustri taustalõimed moodustasid tihti äärekirjades erksatoonilisi pikitriibustikke.

Lõimevaipade ja -tekkide kudumise traditsioon taandus 1970. aastate lõpul, kui kauplustesse müügile saabunud tööstuslikult valminud põrandavaibad tõid kaasa sisustusmoe muutumise. Elanike ostujõud oli aastakümnete jooksul paranenud, käsitsi kootud traditsioonilised põrandavaibad osutusid selles kontekstis vanamoodsateks.

Võtmesõnad: traditsiooniline kangakudumine, lõimeripstehnika, lõimeripstehnikas kootud vaip, lõimeripstehnika muster, toimetulekuviisid Nõukogude Eestis

Sissejuhatus

Põrandakatete kudumise ajalugu algas Eesti taluperedes 19. sajandi teisel poolel koos rehielamusse laudpõrandate ehitamisega (Võti 1984: 13). Vanimate kangastelgedel kootud põrandakatete hulgas oli põikitriibuliste *kaltsutekkide* kõrval ka lõimeripsilisi pikitriibulisi või mustrilisi põrandariideid (ERM KV 223:52). Lõimerips on üks kangakudumise tehnikatest, kus kanga pikisuunas jooksvad lõimed on nii tihedalt kõrvuti, et koelõngu välja ei paista ning ainult kanga servades on näha koelõnga üleminekuid ühelt realt teisele. Kui kontrastsetes toonides lõimed on vaheldumisi, saab moodustada piiramatul hulgal geomeetrilisi mustreid. Lõimeripsilisi põrandakatteid peeti lihtsatest räbalavaipadest väärtuslikumateks, sest neisse kulus rohkelt hinnalist lõimematerjali, tööprotsess oli mahukam ja nõudis meisterlikumaid oskuseid. Seetõttu on nende kudumist õpetatud kõigis Eestis ilmunud kangakudumise käsiraamatutes (Tammelander 1896: 7; Rebenitz 1898: 16–18; Oikkonen 1926: 88–90; Varimõis 1927: 108–110; Mälksoo 1947: 130–131 ja 1973: 39–40; Kelpman 1998: 75–77). 19. ja 20. sajandi vahetusel alguse saanud kangakudumiskursustelt ja hilisematest kodumajanduskoolidest õpitud oskused anti edasi nii emalt tütrele kui ka külakangrult õpilasele, seepärast on lõimeripstehnikas põrandakatteid kootud kõikjal Eestis. Ometigi on Virumaal Avinurme ümbruses piirkond, kus see kudumistehnika leidis kodudes nii suurt kasutamist, et arenes Nõukogude perioodil lausa põrandakatete väiketootmiseks. Esimese vihje selle kohta sain 2011. aastal vestluses Avinurme Elulaadikeskuse tollase perenaise Küllike Pärnaga, sest seni ei olnud Eesti tekstiiliuurijatest keegi seda teemat käsitlenud.

Avinurme põrandakatete kudumise kohta kogusin infot välitöödel Avinurme alevikus ja selle lähedal asuvates Ulvi, Adraku, Kõrvemetsa, Västriku ja Änniksaare külates. Välitööd toimusid koostöös Eesti Rahva Muuseumiga 31. juulist 5. augustini 2012. aastal. Viie päeva jooksul küsitlesin kümmet vaibakudumisega kokkupuutunud inimest, välitööde tulemusena on salvestatud veidi üle seitsme tunni intervjuusid ja pildistatud 26 lõimerip-silist põrandatekki või -vaipa.

Selgus, et lõimeripsiliste põrandakatete kudumine oli Avinurmes ja selle lähikonna külates 1950.–1970. aastatel üheks oluliseks sissetulekuallikaks. Müügiks kudumine sai alguse pärast kolhooside loomist 1949. aastal. Kudujate seas oli endisi taluperenaisi, kes keeldusid kolhoosi astumast ning hakkasid vaibakudumisest elatuma, ja ka kolhoositöölisi, kes kolhooside algusaastatel peaaegu olematule palgale kudumisega lisa teenisid. Igasugune omaalgatuslik ettevõtetus oli tol ajal keelatud ja karistatav kui spekulatsioon, seega varjati müügitgevust ja jäeti külanõukogu kontrollijatele mulje, et kootakse ainult enda pere tarbeks.

Foto 1. Käsitsi kedratud linasest takunööri põrandateki kudunud lida Kiik (1894-1975) Keskküla talus Änniksaare külas Avinurme vallas. *Veinika Västriku foto.*

Avinurme kangakudujatel oli välja kujunenud kindel vahetegemine *põrandateki* ja *põrandavaiba* vahel. Esimene kooti kitsa, 60–80 cm laiuse ja ligi 50 meetri pikkuse kangarullina, mille otsast lõigati soovijale vajalikus mõõdus põrandatekk. Vaip tähendas suurt põrandakatet mõõtudega kuni 2 x 3 meetrit, mis oli kahest kitsast kangast kokku õmmeldud. Kasutan siinses artiklis samu nimetusi, vajadusel lisaks üldistavat mõistet *põrandakatted*.

Käesoleva artikli eesmärgiks on anda ülevaade Avinurme lõimeripsiliste põrandakattete kudumise puhangust 1950.–1970. aastatel. Kirjeldades materjalide hankimist, töövõtteid ja vaipade müümist Nõukogude ajal, püüan välja selgitada, miks just selles piirkonnas nimetatud fenomen tekkis. Esemetel kasutatud mustreid analüüsid otsin vastust küsimusele, missugused tunnused iseloomustavad Avinurme lõimeripsilisi põrandakatteid. Kas mustritel on trükiallikatest saadud mõjutusi või on tegemist kudujate endi kohaliku traditsiooniga?

Materjalide hankimine ja kasutamine

Kuni sõjaeelse Eesti Vabariigi lõpuni kasutati taluperedes lõimeripsiliste põrandariiete materjaliks käsitsi kedoratud 2–3 mm läbimõõduga takulõnga, mis oli vastupidav ja majapidamises olemas. Avinurme lähedal Änniksaare külas pildistatud selle piirkonna vanim lõimeripsiline põrandatekk on kootud sellisest takulõngast (foto 1).

Nõukogude ajal jäid seoses kolhooside loomisega perede põllumaad nii väikeseks, et linakasvatamiseks enam võimalusi ei olnud. Lõimeripsvaipade materjalina hakati kasutama Narvas Kreenholmi Manufaktuuris valmistatud puuvillast lõnga. Ühe informandi jutu järgi hangiti juba sõja ajal toiduainete eest Narva vabrikutööstelt riidet ja lõngu, mis kõneleja arvates olid vabrikust varastatud. 1950. ja 1960. aastateks kujunes välja sealse puuvillase lõnga müük ja vahendamine Mustvee kaudu väiksematesse küladesse, kus kooti lõimevaipu.

Ja kuis see lõime saamine veel oli! Narvast need kangrud virutasid ja siis tõivad siia Mustveesse müüa. Siin olid siis vahendajad. Siis me käisime Mustveest toomas. Mustveesse on üks 15 kilomeetrit. Käisin ise jalgsi sinna, ei old bussühendust. Niimoodi, et see lõngalaadung tuli õhtul Narva bussi pealt ja me pidime minema siis sinna. Oli Mustvees kokku lepitud, sest tahtjaid oli palju. Ega ei olnud üks inimene! Me tegime siin... peaaegu igas peres olid teljed üleval ja kudusid. (naine, s 1935)

Narvast toodud lõim oli valge ja see tuli kudujatel endil soovitud värvi-
toonidesse värvida. Kuna kauplustes riidevärve müügil ei olnud, käisid

Foto 2. Nõukogudeaegne rulliniit nr 10, mida nii musta kui värvilisena kasutati põrandakatete lõimedeks. Veinika Västriku foto.

sidumismööri. Seda osteti rullidena Mustvee tööstuskaupade kauplusest, kus arvestati suure nõudlusega ja kuhu telliti kangakudujate jaoks suuri nõörükoguseid. Seegi materjal värviti üle kodusel viisil kas pruuniks või mustaks, et kanga servadest ja mõnikord ka lõimede vahelt nähtav koelõng sobiks paremini mustade kirjalõimede.

1960. aastatel hakati lõimematerjaliks ostma rulliniiti nr 10, mis oli puuvillastest õmblusniitidest üks jämedamaid ja väga vastupidav. See lihtsustas kudujatel materjali ettevalmistamist, sest enam ei olnud vaja lõime värvida. Endiste kudujate sõnul oli niidirull odav ja neid osteti Tartust või Rakverest sadade rullide kaupa, kui neid juhtus poes müügil olema:

Pakid olid niisugused paberisse pakitud, oli 20 rulli pakis. Noh, aga siis korraga sai toodud vahest kümme pakki ja nii, kuidas ligi pääsesid, kuidas võtta oli. Siis kaupluses ei olnud niimoodi, et kohe lähed ja saad. (naine, s 1935)

Uurides lähemalt välitöödel pildistatud vaipade lõimematerjale, selgub, et sageli kasutati ühes vaibas samaaegselt musta (vm tumedat) rulliniiti ja värvilist nn Narva lõnga. Sellistel juhtudel moodustab rulliniit läbivalt vaiba pinnale kirja, värviline lõim aga triibulise tausta. Rulliniit on Narva lõimest

külades värvimüüjad, kes tõenäoliselt olid samuti mõnest vabrikust (nt Kreenholmist) hankinud suuremas koguses värvipulbrit ja müüsid seda käsitöötajatele edasi.

Värve oli, aga ega poest eriti ei saand. No vaata, siis peale sõda sigines ikka selliseid müüjaid, kes kuskilt saavad. Oli lahtine värv tal kuskil kottides, siis tuli, supilusikaga andis, müüs. Ta käis mööda küla, teadis kohe, kus ostjaid on. – Kust ta tõi? Ega ta ei rääkinud? – Ei, seda ma küll ei tea, kust ta sai. Ta pidi kuskilt vabrikust saama, kus värviti. /---/ Ei seda ei räägitud, kust saadi, sest see oli... Jah. (naine, s 1935)

Lõimeripsilise põrandakatte koelõngaks kasutati lisaks peenikesele lõimematerjalile jämedat takust

Foto 3. Detail pörandatekist. Värviline jämedam Narva lõim katab koelõnga tihedamalt kui must peenem rulliniit. *Veinika Västriku foto.*

teiste lõimeripsiliste pörandatekkide ja -vaipade hulgast ka mujal Eestis ära tunda. Selle tunnuse ja Avinurmele omase kaksikristi motiivi esinemise tõttu arvan, et Eva-Liisa Kriisi koostatud raamatus „Läbi lõimede: rahvuslikud kangakirjad” kirjeldatud teadmata päritoluga pörandavaip on Raplamaale ostetud Avinurme rändkaupmeestelt (Kriis 2014: 82–83).

Kuna lõimeripstehnikas pörandakatteid on Avinurme kandis kootud mitmete aastakümnete jooksul, on lõimematerjalil teatav dateerimisväärtus. Selle järgi saab määrata eseme ligikaudse vanuse: käsitsi kedratud takune lõng esindab 1920.–30. aastaid, pehme puuvillane lõim hangiti Kreenholmi vabrikust 1940.–70. aastateni, tugeva keeruga rulliniit lisandus Narva lõimele 1960. aastatel.

Töövõtted

Lõimeripsilise kanga valmistamise kõige vastutusrikkam osa on lõimede käärimine. Kuna lõimi on väga palju ja need paiknevad kangas tihedalt kõrvuti, sõltub kanga korrektne väljanägemine ühtlase pingega üles veetud lõimedest. Selle omaduse poolest olid Avinurme piirkonna pörandakatted laitmatud. Põhjus peitub lõime *kehadele ajamises*, mis kujutab endast lõnga kerimist *kerija* abil puidust nelja küljega raamidele, millelt käärimise ajal jookseb lõng püstiasendis käärpuu peale. Kodusel meetodil kasutati vändaga ringi aeta-vaid kehasid. Kodusel kehadele ajamisel tuli jälgida lõimevärvide järjekorda

peenem ja katab kanga pinda hõredamalt, sellest kumab läbi koelõng, mis mustaks (vm tumedaks tooniks) värvituna aitab tumedal ornamendil esile tõusta.

Sellise efekti võimendamiseks on Narva lõime üles veetud kaks lõnga koos, hõredam mustrilõim aitab kudumise ajal vahelikul paremini kerkida, mis väga tiheda lõime puhul on hõõrdumise tõttu raskendatud. Hõredama kirjalõime kasutamist koos läbikumava tumeda koelõngaga võib nimetada Avinurme piirkonna kudujate tehnoloogiliseks eripäraks, mille järgi saab nende töid

ja seda, millist värvi lõimi korruga üles veeti. Tõenäoliselt ei olnud kehasid nii palju kui mõnes värvirikkamas vaibas eri värvi lõimi. Sellepärast aeti kehadele gruppides mitut värvi lõimed sellises järjekorras, nagu neid lõime käärimise ajal oli vaja. Seejuures pidi jälgima, et samale kehale ei satuks need lõimed, mida vahepeal on vaja korruga käärida. Kehadelt lõime käärimine tagas kõikidele lõimedele ühtlase pinge kogu tööprotsessi jooksul. Tänapäeval asendavad neid koonusekujulised poolid, kuhu on lõng juba vabrikutes peale keritud. Käsitsi keritud kerade puhul jookseb lõng suurtest keradest maha tugevama pingega ja väikestest keradest lõdvemalt, nii pidevalt muutudes võibki lõim jääda käärpuul ebaühtlaseks. Sel juhul haakuvad kudumise ajal lõdvemad lõimed teiste külge ega kerki vastavalt muustrile.

Müügiks kudumisel kääriti üles pikad lõimed 10–12 vaiba jaoks. Informantide jutust selgus, et enamasti koosnes üks vaip kahest 2,5–3-meetrisest poolest, järelikult võis lõimepatsi pikkus olla 50–70 meetrit. Teise kuduja sõnul loodi lõime kaheksa *seina* ehk käärpuu ringi, üks *sein* oli vähemalt kuus meetrit, seega kokku ligi 50 meetrit. Mõnes peres oli nii vastutusrikka töö tegijaks pereisa. Üks informant meenutab oma algkoolipõlvest, kuidas isa pidas käärides lõime värvide ja hulga üle arvestust ning tema sai samal ajal käärpuude peal sõita (naine, s 1957).

Enamasti olid Avinurme kandis kasutusel maateljed, millel kooti *kahe* või *nelja niiega* mustreid. Eraldi mainiti vaid ühte kudujat, kellel olid kodus *trellid* ehk kiriteljed.

Lõimede niietamisel oli oluline jälgida lõimevärvide järjekorda, mis vahetus iga uue mustriosa saabudes. Hooletusvigade vältimiseks jagati lõimed enne niietamise algust mustriosade kaupa punktidesse, siis oli niietamise järjekorda lihtsam jälgida ja kontrollida.

Soa tihedus valiti lõime jämeduse järgi, ühte piivahesse soastati kokku kaks lõime, kaheniiliste kangaste puhul üks lõim ühelt ja teine teiselt niiepuult. See aitas hoida süsteemi ja vältida vigu. Kogenud kudujad kangarakenduse joonist ei kasutanud, muustriloogika oli selge ja kudumise ajal loodi erisuguseid kirju tallamise järjekorda varieerides.

Nelja niiega kangast, seda ei pantud paberi pealt. See oli peas. Ja sel ajal enam kuue niiega ei kootud. (naine, s 1935)

Kududes kasutati lõimeripsile omaselt vaheldumisi kahte erinevat koelõnga, jämedam oli värvitud takune sidumisnöör, peenemaks võeti tumedat tooni lõimematerjal. Kui tuli kasutusele rulliniit, panid leidlikud kudujad niidirulli *surnuka* ehk süstiku vardale ja kasutasid seda kui lõimepooli. Jälgiti täpselt *kloppide* ehk mustriosade pikkust, lugedes ära, *palju nööri sisse löid*, sest kahe

vaibapoole muster pidi keskõmbluse kohal täpselt kokku sobima. Vaiba otsesse kooti lõpetamiseks peenikest koelõnga:

Foto 4. Kaks kitsast vaibapoolt õmmeldi mitmekordse niidiga omavahel kokku nii, et muster sobituks teise poolega. *Veinika Västriku foto.*

Ja siis kui lõpetasid selle vaiba, siis löid selle surnukaga, selle peenega, selle otsa kinni. Nii palju umbes, no ütleme ikka kahe sõrme jagu, et ta siis nagu harunema ei hakka. Ja siis alustasid uut jälle sell-ega. Ja alustasid uut siis täpselt sama mustri-iga, et ta hakkas sul kokku, et hakkasid teistpidi tagasi tulema. (naine, s 1951)

Ühe päeva jooksul kooti valmis üks vaip, mis tähendas kahte 2,5–3 meetri pikkust vaiba poolt. Lisaks tuli kududa veel nii palju, et järgmise alustatud vaiba ots jõuaks teha ringi ümber kangapaku. Sel juhul oli võimalik eelmine vaip telgedelt maha lõigata

ilma uusi lõimeotsi ette sidumata, mis oleks tähendanud materjalikadu. Uue vaiba ots keerati tihedalt ümber kangapoomi ja kudumine võis jätkuda.

Pärast kanga telgedelt mahavõtmist sõlmiti narmad tihedateks väikesteks puntideks või õmmeldi tagasipööratud serv õmblusmasinaga kinni. Sageli jäeti narmad ka lahtiseks lootuses, et hästi tihedalt kootud kanga ots hoiab iseenesest vaipa kiire hargnemise eest. Seejärel õmmeldi vaiba kaks poolt käsitsi kokku, kasutades mitmekordselt võetud rulliniidist lõimematerjali. Esialgul jäi õmblus veidi püsti hoidma, kuid mõne aja pärast põrandal kasutamise käigus see tasandus.

Valmis vaibad pakiti kokku, murdes need esmalt kaks korda pikuti pooleks ja seejärel rulliti tihedalt kokku kõvaks rulliks. Sellised kompaktsed vaibarullid olid müügi- ja reisile kaasavõtmiseks valmis.

Mustrid ja värvikasutus

Järgnevalt vaatlen, missugused tunnused iseloomustavad Avinurme lõimerip-siliste põrandakatete mustreid ja kas nende kujunemisel on võimalik tuvastada trükiallikate mõjutusi. Eeltööna vaatasin läbi Eestis ilmunud kangakudumise käsiraamatud ja käsitööd kajastanud ajakirjade kõik aastakäigud: Käsitööleht

(1906–1926, 1931–1935), Eesti Naine (1924–1940, 1945–1951), Taluperenaine (1927–1940), Maret (1935–1940), Nõukogude Naine (1952–1988) ning Kunst ja Kodu (1958–1990).

Enamik Avinurme välitöödel nähtud lõimeripsvaipadest on kootud labasest sidusest tuletatud lõimeripstehtnikas, ainult kaks 26-st olid toimsed lõimeripsid (fotod 5 ja 6).

Kitsaste põrandatekkide mustrid koosnesid keskkirjast ja äärekirjadest, mida eraldasid erksavärvilised pikijooned. Siin on ilmne analoogia vöökirjadega, kus mustriosi eraldavad pikijooned kannavad nimetust *küü*. Laiade vaipade puhul kesk- ja äärekirja eristumine puudub, vaip on kootud kahelaisena, mõnikord sümmeetriliselt peegelduva kompositsiooniga (fotod 7 ja 20).

Labase sidusega kootud vaipade kompositsioonid koosnevad eri suurusega ruutudest ja ristkülikutest. Klassikaline lõimeripsi kujundus on maleruuduline jaotus (vt foto 1), mis sobib nn algtüübiks, aidates mõista mitmekesisest ruuduliste mustrite valikut, kus maleruudud on justkui vertikaalselt ja/või horisontaalselt kokku lükatud või välja venitatud (fotod 8–12).

Mõnikord moodustuvad selle tulemusel optilise efektiga pinnad (foto 12).

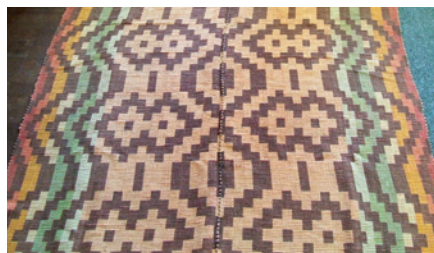
Ruutude ja ristkülikute koostlustes võivad esineda teatud korduvad kujundid, mille rahvusvaheline

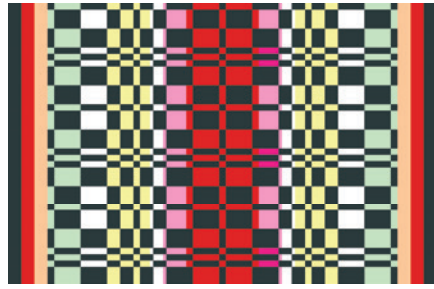
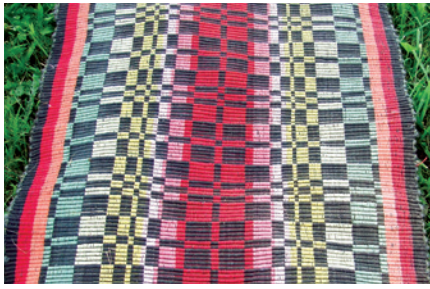
Foto 5. Toimses lõimeripstehtnikas kootud põrandatekk Tudu külas Vinni vallas Lääne-Virumaal, laius u 70 cm.

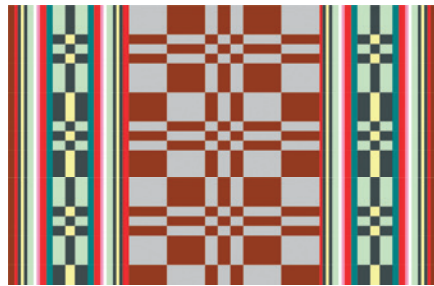
Foto 6. Toimses lõimeripstehtnikas kootud põrandatekk. Kudunud Alice Klaas (1902–1994) Sämi külas Sõmeru vallas Lääne-Virumaal 1920.–30. aastatel. *Veinika Västriku foto.*

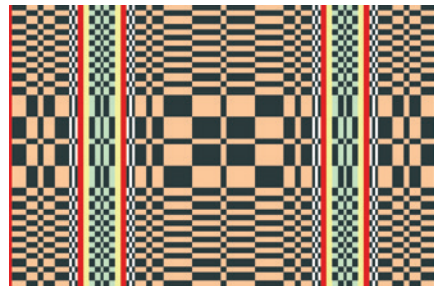
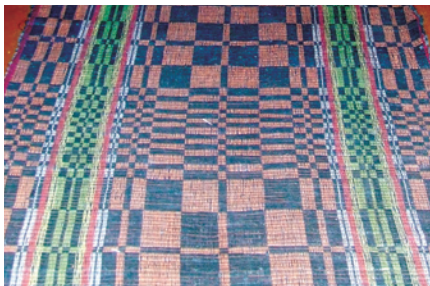
Foto 7. Kahelaisena sümmeetriliselt peegelduva kompositsiooniga põrandavaiba kudus Anette Raja (1904–1995) 1960. aastatel Toomara talus Kiissa külas Avinurme vallas. Mõõdud: 174 x 290 cm. *Veinika Västriku foto.*

Foto 8. Ruudumustriline põrandatekk. Kudunud 1960. aastatel Meeta Hunt (1923–1994) Piilsi külas Avinurme vallas. *Veinika Västriku foto.*

Foto 9. Ruudumustriline põrandatekk. Kudunud 1950. aastatel Alide Oja (1904–1999) Kure talus Vötikvere külas Torma vallas. *Veinika Västriku foto.*

Foto 10. Ruudumustriline põrandatekk. Kudunud Aliide Kuustik (s 1905) Avinurmes. *Veinika Västriku foto.*

nimetus on *mungavöömuster* (rootsi k *munkabälte*) (Henriksson 1947: 197; Lundell 1977: 102, 158; Kelpman 1998: 71). Selle keskosas paiknev rist esineb ühe- või kolmekordsena (joonis 1–2).

Avinurmes nii mitmekesiselt esindatud ruuduliste kompositsioonidele ei leidu Eestis ilmunud kangakudumise käsiraamatutes ega ajakirjades ühtki äratuntavat lõimeripsi analoogi, mida võiks pidada otseseks inspiratsiooniallikaks. Järelikult on mungavöömustrite kasutamine üle võetud teistelt

ruudulistelt drell- ja raanutehnikas tekstiilidelt ning arendatud neid edasi pika ja kitsa põrandateki jaoks sobivaks, lisades äärekirjade markeerimiseks mitmevärvilisi pikitriipe.

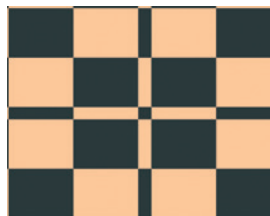
Ruudulise kompositsiooni kõrval esineb ka põikitriibulise põhiplaaniga mustreid, kusjuures ühe triibu värvitoon esindab tausta (foto 13). Lihtsa edasiarendusena mõjub triibu läbilõikamine taustavärvi lõimedega, nii et tekivad teatud rütmiga ristkülikute read (foto 14). Kudujad ise nimetasid ruudulisi ja triibulisi *kahe niiega kootud* põrandatekkideks.

Kui ruutudest ja ristkülikutest tekivad rombidel põhinevad ornamendid, on tegemist veidi keerukama kudumisviisiga (fotod 15–20).

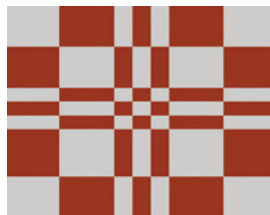
Tehnoloogiliselt tähendab see toimse algrakenduse põhjal suurendatud rakenduse tegemist. Avinurme mustrite puhul suurendati 2/2 tasapindset toimset lõimeripsile omaselt 8 niiepuu ja 8 tallalauaga siduseks, mille käigus tekkinud sarnased niiepuud ja tallalauad sai välja jätta (taandada). Tulemuseks saadi jällegi 4 niiepuu ja 4 tallalauaga sidus, kuid hoopis erinev 2/2 toimsest. Kudujad nimetasid selliseid vaipu *nelja niiega kootud* vaipadeks. Korduvaks motiiviks on kaksikristiga romb, mida on kasutatud neljal põrandakattel kolme kuduja poolt (vt fotod 17–20). Selle küllaltki keeruka kompositsiooni rakenduse joonist ei õnnestunud leida mitte ühestki Eesti trükistest, ega ka mingit analoogi, millest see oleks võinud välja areneda. Tõenäoliselt on tegu mõne kodumajanduskooli kirjalikust õppematerjalist pärit rakenduse joonisega, mida on levitatud käest kätte või saadetud tuttavatele postiga. Käsikirjaliselt võis olla levinud ka üks omapärane toimserombiline muster, millesarnast üheski Eesti trükises ei ole avaldatud, kuid seda on samas paigutuses tutvustatud Rootsi lõimeripsvaipade õpetuses (Lundell 2010: 58–61). Avinurme kuduja on lisanud sellele vikerkaarevärvilised äärekirjad (foto 21).

Ülalkirjeldatutest täiesti erinevad on toimse lõimeripsi mustrid. Kanga pinnale tekivad peened siksakid, mis sõltuvalt lõimede niietamise ja tallalaudade tallamise järjekorrast on kas horisontaalsed (vaiba äärekirjad fotol 5), vertikaalsed (keskkiri fotol 6) või moodustavad rombiline pinna (foto 6). Sirged põikitriibud (keskkiri fotol 6) saadakse lõimede niietamisel omavahel vastupidiselt liikuvatele niiepuudele.

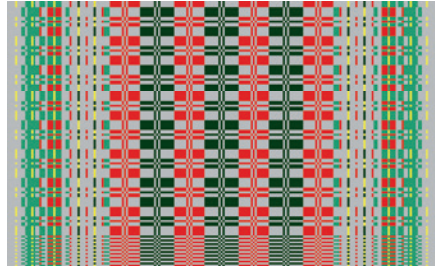
Avinurme lõimeripsiliste põrandakatete värvikasutuses domineerivad pruunid ja oranžikad

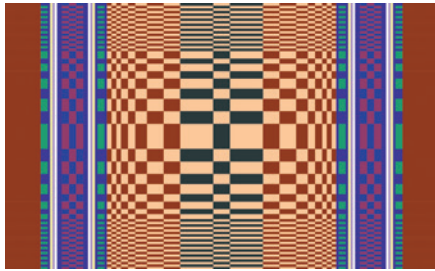
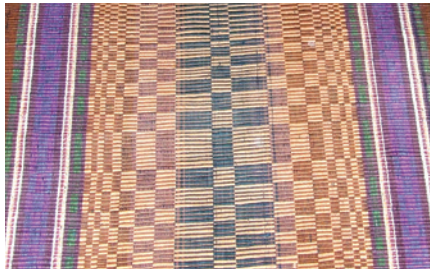
Joonis 1. Mungavöömusteris esinev ruutude kombinatsioon, mida on kasutatud lõimeripsiliste põrandakatete kujunduses. *Veinika Västriku joonis.*

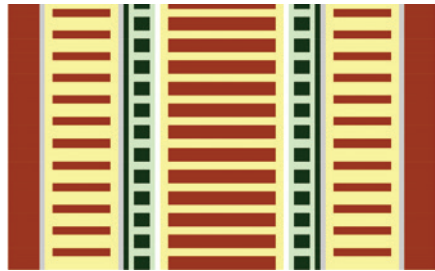
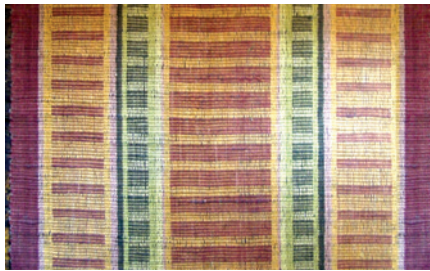
Joonis 2. Mungavöömusteri variatsioon kolmekordse keskristiga. *Veinika Västriku joonis.*

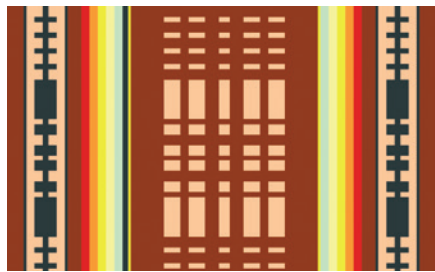
Foto 11. Ruudumustriline põrandavaip. Kudunud 1939. a Ilse Rummel (s 1922) Änniksaare külas Avinurme vallas. *Veinika Västriku foto.*

Foto 12. Optilise efektiga põrandatekk. Kudunud 1970. aastatel Ilse Rummel (s 1922) Änniksaare külas Avinurme vallas. *Veinika Västriku foto.*

Foto 13. Põiktriibulise põhiplaaniga muster. Põrandateki kudus 1969. a Kata-Rosalie Kallavus (1897–1969) Änniksaare külas Avinurme vallas. *Veinika Västriku foto.*

Foto 14. Põiktriibulise põhiplaaniga muster. Põrandateki kudus Lüüsi Kukk (s 1927) 1960. või 1970. aastatel Ulvi külas Avinurme vallas. *Veinika Västriku foto.*

toonid. Kontrastne muster on kas must või pruun, taustaks heledamad toonid beežist oranžini. Seda on tähele pannud ka ERMi korrespondent Laiuselt, kes 1973. aastal kirjutas:

Osavad põrandateki meistrid asuvad Avinurmes, nende kootud tekke on toodud veel peale Teist Maailmasõda meie peredesse. /---/ Enne Teist Maailmasõda jäi [Avinurme] vaipade põhivärviks püsima pruun ja oranž, need varieeruvad kord tumedamad, kord heledamatena, mis on domineeriv praegugi. (ERM KV 223:404)

Iseloomulikud on taustalõimede värvitoonide üleminekul sagedamini ääre- kirjades, aga ka kogu mustri ulatuses (fotod 7, 14, 16 ja 21). Selle kujundus- võtte tagamaa selgus vestluses endise kuduja, kes selgitas, et Kreenholmi vabrikust sai osta masinatel kudumisest järelejäänud puuvillaste niitide poolilõppe, mida tehnilistel põhjustel seal enam kasutada ei saanud. Kuna pooli- põhjadel oli vähe materjali, said neist kitsad triibud kodustesse põrandakate- tesse, värvitoonid sobitati toon-toonis värvusringi järele aimates ritta, sageli tumepunasest oranži ja kollase kaudu roheliseks, sinist värvust ei ole neis kasutatud.

Mõnel rombilisel kompositsioonil on taustalõimede värvid mustri suhtes nihkes. See võib mõjuda taotlusliku lisaefektina, kus lõimed muutuvad keskosa suunas toon-toonis tumedamaks (foto 16), kuid võib jääda ka mulje kuduja valearvestusest lõimede käärimisel (fotod 17–19).

Võrreldes välitöödel nähtud Avinurme põrandakatete valikut trükistes avaldatud õpetustega, veendusin, et tegemist oli eripärase lokaaltraditsioo- niga. Selle juured Eestis ulatusid küll 19. sajandi lõpu trükisõnasse, kuid põlv- kondade jooksul oli kirjalik päritolu ununenud ja lõimeripstehnika kasuta- mine saanud kohalikuks pärandoskuseks.

Müügiks kudumine kui keelatud tegevus

Lõimeripsiliste põrandakatete valmistamise tehnilised oskused ja kujundus- likud võtted arenesid seetõttu, et leiti võimalus neid müüa, hoolimata ühis- kondlikest piirangutest. Nõukogude perioodil oli igasugune ettevõtlus ja pal- gatööle lisatulu teenimine keelatud. Vaipade kudumine oli seepärast lubatud vaid isiklikuks tarbeks, müügiks valmistamine oli karistatav. Kui tekkis kaht- lus mõne kuduja tegevuse kohta, tuli külanõukogust ametnik koju olukor- raga tutvuma. Endine kuduja, kes kodus vaipu müügiks aastatel 1958–1968, meenutas üht juhtumit nõnda:

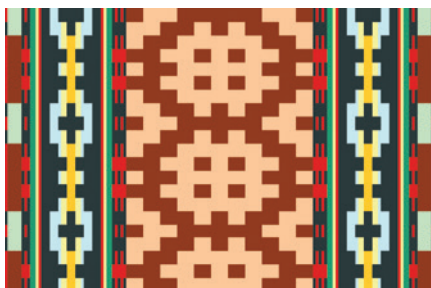
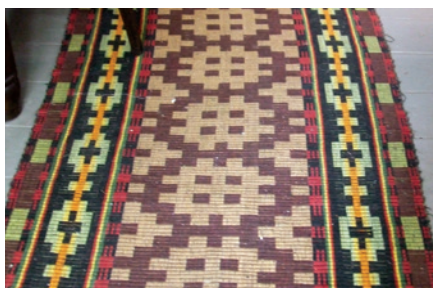

Foto 15. Rombiline põrandatekk. Kudunud Aliise Tooming (s 1922) Avinurmes. Veinika Västriku foto.

Foto 16. Rombiline põrandatekk. Kudunud 1950. aastatel Alide Oja (1904–1999) Kure talus Votikvere külas Torma vallas. Veinika Västriku foto.

Oi, meil käis ju kontroll! Ühekorra tuli meile peale, parajasti oli kangaloomine käsil. Ämm lõi kangast. Ja see võttis kõik lõnga proovid ja värvid, et tuleb kontrollima, et kas ma teen oma tarbeks. Tuleb kontrollima, kas mul on omal põrandal need. /---/ Aga protokollti tegi küll. (naine, s 1935)

Kuna lõimevaipu ja -tekke kooti paljudes kodudes, siis oli see nagu avalik saladus, mida kõik teadsid, aga millest ei sobinud rääkida. 1960. aastate algusest on teada juhtum, kus külanõukogu sekretär hankis infot eelkooliealiselt lapselt, kes pahaaimamatult oma jutuga vanematele ebaseeldivusi kaasa tõi:

Ja minult kui lapselt ükskord külanõukogu sekretär peilis välja. No laps, kes ikka teab, mis kodus tehakse, üks ole. Aga siis oli see rahandus, siukesed kurjad tädid, kes rõõmuga, kes vähem rõõmuga, kes naudinguga kellegile niimoodi ära tegid. Ja siis ma mäletangi, et ema oli mu peale nii pahane: pidid sa siis rääkima, et me vaipa teeme! Aga mina ei teadnud, et see on saladus! /---/ Ja siis minu meelest tulid mingisugused kontrollid meile koju ja siis vist nad said trahvi. (naine, s 1957)

Hirm kontrollijatele vahelejäämise ees oli suurem 1950. aastatel ja 1960. aastate alguses. Endise külanõukogu esimehe sõnul sõltus kontrollijate aktiivsus eelkõige nende isikuomadustest. Kadedus ja kättemaksuhimu ajendasid rohkem kui kõrgematelt võimuorganitelt tulevad ettekirjutused:

Põhiline, ma mõtlen, et see valitsuse nõudmine ei olnud nii suur kui see külanõukogu esimehe kadedus. Tema oli niisugune kade inimene, ta ei sallind, et raha saadakse niimoodi, et lähevad rikkaks! Nii kade! Aga nii kui mina asusin tööle [1963. a – V. V.], sihukest nõudmist ei olnud! Mina ei kuulnud seda ja milleks ma enda huvides lähen siis? Hakkan piitsutama? Minul seda nõudmist ei olnud, mina ei tegelema sellega, kui hakkasin tööle tema järel esimehena. (naine, s 1933)

Ka kudujad tajusid järelevalve nõrgenemist aastate jooksul. 1970. aastate alguses alustanud kuduja tõdes, et tema tegutsemise ajal *see asi enam nii hirmuline ei olnud* (naine, s 1951). Ometi tegutseti teadmises, et müük on ebaseaduslik, ja sellest võorastega ei räägitud. Veel 2012. aastal välitööde ajal tajusin mõne vanema põlvkonna kudujaga kontakti luues teatavat umbusaldust, mis tegi lõimevaipade müügi teemal vestlemise raskeks. Eelinfo põhjal teadsin, et tegemist on endise kudujaga, kuid minu küsimustele lõimevaipade kohta sain pigem põiklevaid ja lakoonilisi vastuseid. Ilmselt on avaliku saladuse hoidmine aastakümnete jooksul sisse harjunud ja see võib olla üks põhjustest, miks Avinurme piirkonna lõimeripsiliste vaipade kudumist ei ole seni Eesti kultuuriloos käsitletud.

Foto 17. Rombiline põrandatekk. Kudunud 1980. aastatel Lilli Irs (s 1912) Tudu külas Vinni vallas Lääne-Virumaal. Veinika Västriku foto.

Foto 18. Rombiline põrandavaip. Kudunud 1960. aastatel Meeta Hunt (1923–1994) Piilsi külas Avinurme vallas. Veinika Västriku foto.

Vaipade müümine

Kuna 1960. ja 1970. aastatel oli kauplustes põrandavaipade valik kehv või hoopis puudus, hakkasid Avinurme kandi vaibakudujad oma vaipu müüma kodukohast järjest kaugemal. Põhiliselt pakuti suuri lõimevaipu, vähem võeti kaasa kitsaid lõimetekke, et oleks valikut neile, kes suurt vaipa ei vajanud. Müümas käidi nii lähemates kui kaugemates paikades. Julgemad suhtlejad, kellele müügitöö rohkem sobis, käisid ise oma pere kootud vaipu pakkumas, teised kasutasid *ülesostjate* ehk vahendajate abi. Põhilised sihtkohad olid Virumaa suuremad asulad: Rakvere, Jõhvi, Kohtla-Järve, Kadrina, aga käidi ka Tallinnas ja Keilas müümas. Linna sõideti bussiga, kas üksi või mitmekesi, kõvasti kokkupakitud vaibad kotis käe otsas. Linnas peatuti mõne tuttava juures, kuhu sai vaibad hoiule anda niikauaks, kuni ühega ringi liiguti. Tavaliselt käidi kortermajades ükselt uksele pakkumas, mis oli seotud mõningase riskiga. Kuna tegemist oli keelatud müügiga, siis võis sattuda korteriomaniku juurde, kellele see tegevus ei meeldinud. Endine vaibakuduja jutustas loo oma ämma juhtumisest 1960. aastatel:

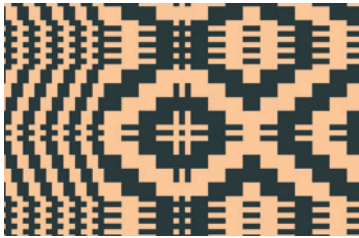
Oi, mul ämm rääkis, kui tema käis Rakveres, käis korterites! Läheb sisse...

– Võõraste juurde siis kohe?

– Muidugi võõraste juurde! Kotipamp omal näpus ja. Tal oli üks tuttav seal Rakveres, kuhu ta läks oma... nagu rohkem viis. Ja siis ühega läks korteritesse kõndima, ühe vaibaga. Miilitsa müts oli nagis! Siis selle peale: „Oi, tulin valesse paika! Eksisin uksega!” Vabandas jah! Taganes oma kotiga ära. Nii et see juhus oli ka, jah. Hirm oli muidugi. (naine, s 1935)

Kuid ostjalt võis saada ka nõuandeid, kelle juurde edasi minna, soovitati sõpru ja tuttavaid, kes samuti oleksid vaibast huvitatud. Nn lumepallimeetodil ostjate leidmine leevendas kudujate sõnul mõningast psüühilist tõrget, mis valdas neid võõra inimese ukse taha minnes.

Foto 19. Kudunud Aili Rummeli tädi Vinni vallas Ailile kaasavaraks 1980. aastate lõpus. Omanik Ilse Rummel Änniksaare külas Avinurme vallas. Laius 160 cm. *Veinika Västriku foto.*

Mõni pere eelistas müügisihthohana pigem maapiirkondi. Vajadusel palgati usaldusväärne autojuht ja sõideti Virumaalt kaugemale Kesk-Eestisse, Lõuna-Eestisse ja isegi Saaremaale. Huumorikas võtmes öelduna:

Võtsid ikka kodust suuna hommikul, kas tuule suuna või viskasid kivi, või ma ei tea, kuhu suunas siis pidi minema hakkama. See oli selline õnne asi ka ju. (naine, s 1951)

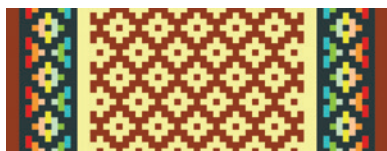
Väiksemates asulates müüdi vaipu näiteks karjalautades töötavatele naistele. Selleks, et kaup paremini läheks, valiti sõiduks palgapäeva järgne aeg, sageli mõjutas müüki ka kollektiivi käitumine: kui üks karjanaine ostis omale ilusa vaiba, ei saanud teinegi kehvem olla:

Ja ütleme, et karjalaudad, seal oli palju naisi koos ja seal läks teine kord ikka. Ja läksid koju ja tulid ja viisid veel ühe koorma sinna. (naine, s 1951)

Vaibakudujad, kes ise ei sõandanud võõrastele kaupa pakkuma minna, kasutasid vahendajate abi. Nendeks olid aktiivsemad kudujad ja nende abikaasad või isad, kes võtsid riskantse müügitöö ja suhtlemise enda peale. Räägiti ka aktiivsest vanamemmest, kes ise ei olnud kuduja, kuid toetas vaipade vahendamisest saadud tuluga oma laste peresid. Nn ülesostjad ostsid vaiba kudujalt välja veidi odavamaga. Kaugemasse kanti sõites laoti auto pagasiruum ja tagumised istmed vaipu täis, sest ega siis Saaremaale ei olnud mõtet selle kümne vaibaga sõita.

Kui 1970. aastatel hakati korraldama laatapid, oli eraisikutel võimalik taotleda kauplemiseks müügiluba. Mõni lõimevaipade kudujatest kasutas seda võimalust ja käis regulaarselt Eesti eri paikades laatadel nii enda kui ka teiste vaipu müümas.

Endiste vaibakudujate müügilood tõestavad esialgu liialdusena tundunud ütlust, et *kogu Eesti on neid vaipu täis, mida siin Adraku mail on kootud; nii et*

Foto 20. Rombiline põrandatekk. Kudunud 1960. aastatel Meeta Hunt (1923–1994) Piilsi külas Avinurme vallas. Veinika Västriku foto.

astuge Muhu saarele, seal te näete neid, ja ükskõik kuhu kanti (naine, s 1951).

1980. aastate alguseks oli kauplustesse müügile tulnud mitmesuguseid tööstuslikult toodetud sünteetilisi põrandavaipu ja vaipkatteid (nt mitra), mis vähendas huvi käsitsi kootud vanamoodsate lõimeripsiliste vaipade vastu. Eesti Rahva Muuseumi korrespondentide kirjutiste seas on üks 1994. a Jõgevamaalt Kursi külast saadetud vastus vaipadeteemalisele küsitluslehele, mis esindab ainsana Avinurme lõimevaipade ostja vaatepunkti:

Enne 1955. a olid meil pikad omakootud põrandariided. Need olid nurgeti söögi- toas ja saalis. Suur põrandavaip osteti 1954. a Avinurmest pärit rändkaupmeeste käest (linane lõim, sissekootud

takukoe). Olid head kauakestvad põrandavaibad. Suurusega 150 x 250. Samas toonis ja materjaliga pikad põrandariided. Seoses sektsioonmööbli ostmisega tulid korteritesse mistravaibad. Meil on 1980. aastast suur mistravaip. See on tüüpiline kaasaegsele maa- või linnakorterile. Teised pikad kaltsupõrandariided on vaheldumisi [Avinurme rändkaupmeestelt – V.V.] ostetud takupõrandariidega vaheruumides. (ERM KV 815:243)

Ka kudujad ise läksid muutuva moega kaasa ja soetasid endile kauplustest uued moodsad põrandakatted. Mitme kuduja sõnul tähendasid lõimeripsvaibad teenistust, neid müüdi nii kaua ja nii palju kui võimalik, kuid endale koju neid maha ei pandud:

Ilmselt ei raatsitud jätta, sest see on ju raha, eks ole! No hakka nüüd siis mingit sadat rubla põrandale panema! (naine, s 1957)

Arvati, et küll jõuab neid veel edaspidi vajadusel juurde teha, kuid eluruumide sisustusstiil muutus ja paljudel endistel kudujatel ega nende lastel ei olnud 2012. aasta välitööde toimumise ajal enam alles ühtegi lõimeripsilist põrandatekki ega -vaipa.

Kokkuvõte

Avinurme lõimeripsiliste põrandakatete kudumise periood 1950.–1970. aastatel oli unikaalne kultuurinähtus, mis tekkis ja kadus ajastust tingitud põhjustel:

- 1) Narvast Kreenholmi Manufaktuurist sai hankida puuvillast lõnga, mis sobis lõimeripstehnikaks;
- 2) kauplustes ei olnud põrandavaipu müügil;
- 3) kangasteljed olid igas majapidamises olemas;
- 4) lõimeripsilisi põrandakatteid peeti väarikamateks kui kasutatud riideribadest kaltsuvaipu.

Kõige määravamaks neist oli materjali hankimise võimalus, sest teised tingimused olid olemas ka mujal Eestis, kuid Narva Kreenholmi Manufaktuuri lähedus soodustas lõimeripsiliste põrandakatete kudumist ja kasutamist nii Avinurmes kui ka Virumaal laiemalt. Hoolimata tegevuse ebaseaduslikkusest kestis müügiks kudumine aastakümneid. Müügitöö laia territoriaalse haarde tõttu mõjutasid Avinurme lõimevaibad peaaegu kogu Eesti sisustuskultuuri, neid võib ära tunda paljudes paikades.

Iseloomulikud jooned väljenduvad eelkõige materjalide ja mustrite kasutuses. Avinurme piirkonna kudujate materjalikasutuse eripäraks võib pidada hõredama ja peenema kirjalõime (nn rulliniit nr 10) kasutamist koos tihedama ja veidi jämedama taustalõimega, kusjuures hõredast lõimest läbikuvav tume koelõng toetab mustri tekkimist.

Avinurme lõimevaipade mustrite eripärana võib esile tuua kompositsiooni kaksikristiga rombidest, mida ei leidunud üheski trükiallikas. Lisaks oli kõnealuses piirkonnas välja arenenud rikkalik mustrivalik ruutudest ja ristkülikutest koosnevaid kombinatsioone. Sageli esines lõimevärvina pruun koos beežide või oranžikate toonidega; tumeda mustri taustalõimed moodustasid tihti äärekirjades erksatoonilisi pikitriibustikke.

Lõimevaipade ja -tekkide kudumise traditsioon taandus 1970. aastate lõpul, kui kauplustesse müügile saabunud tööstuslikult valminud põrandavaibad tõid kaasa sisustusmoe muutumise. Elanike ostujõud oli aastakümnete jooksul paranenud, käsitsi kootud traditsioonilised põrandavaibad osutusid selles kontekstis vanamoodsateks. Nii võibki öelda, et Avinurme lõimeripsiliste põrandakatete kudumise periood lõppes seda esilekutsunud põhjuste kadumisel.

Veinika Västriku. Anu Pingi foto.

Veinika Västriku (sündinud 1974) on õppinud Tartu Ülikoolis eesti- ja võrdleva rahvaluule erialal, lõpetas 2000. folkloristina. Alates 2001. aastast on põhitegevusalaks kangakudumine. Õpetab Tartu Kõrgema Kunstikooli tekstiili-osakonnas kangakudumist. Teostab tellimustöid, müüb kangastelgi ja tarvikuid ning korraldab koolitusi OÜ Kangaspuu. 2013. a lõpetas TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia pärandtehnoloogia magistriõppe, uurimisteenaks Eesti lõime-ripstehnikas põrandakatted.

Allikad

Henriksson, Anna 1947. *Kankaankudonnan oppikirja*. Helsinki: Otava.

Kelpman, Mare 1998. *Kangakudumine*. Tallinn: Koolibri.

Kriis, Eva-Liisa 2014. *Läbi lõimede: rahvuslikud kangakirjad. Threads through time: Estonian ethnic weaving patterns*. Tallinn: Greif.

Lundell, Laila 1977. *Stora vävboken*. ICA bokförlag Västerås.

Lundell, Laila 2010. *Rep Weaves*. North Pomfret, Vermont: Trafalgar Square Books.

Mälksoo, Liidia 1947. *Kangakudumise käsiraamat*. Tartu: Teaduslik Kirjandus.

Mälksoo, Liidia 1973. *Kangakudumine*. Tallinn: Valgus.

Oikkonen, Helena 1926. *Kangakudumise õpetus*. I osa, prof. Emil Simola „Sidosoppi” alusel. Tallinn: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Rebenitz, Louise 1898. *Õpetuse raamat käsitöö-koolidele ja iseõppimiseks, irdlisa Mustre-lehed eraldi ümbrises*. Riia: A. Grosset.

Tammelander, Mathilde 1896. *Kangaste seletused*. Jurjev: K. Sööt.

Varimõis, Lovise 1927. *Kangakudumise õpetus ihes 213 mustriga*. Tartu: Ed. Bergmann.

Võti, Tiina 1984. *Talutoa sisustus*. Eesti rahvakunst IV. Tallinn: Kunst.

Autori välitööd

Litereeritud intervjuud, köitmata materjal Eesti Rahva Muuseumis.

Arhiiviallikad

ERM KV – Eesti Rahva Muuseumi korrespondentide vastuste arhiiv

ERM KV 94, 223, 814 ja 815

Perioodika

Eesti Naine 1924–1940, 1945–1951

Kunst ja Kodu 1958–1990

Käsitööleht 1906–1926, 1931–1935

Maret 1935–1940

Nõukogude Naine 1952–1988

Taluperenaine 1927–1940

Production of Rep Weave Floor Coverings in Avinurme in the 1950s to the 1970s as a Regional Inherited Skill

Abstract

The making of rep weave floor coverings was an important source of income in Avinurme, a northern Estonian settlement, from the 1950s to the 1970s. Weaving began for commercial reasons after collective farms were established in 1949, when alternative sources of income were sought, given that such farms only paid meagre wages. At the time, any sort of entrepreneurship was prohibited and punishable as “speculation” and thus sales activities were banned, so the sellers sought to leave village council inspectors with the impression that the weaving was being done for their own family. A unique cultural phenomenon thus developed, which was shaped (and eventually fell into decline) for the following period-specific reasons: cotton yarn could be obtained from the Kreenholm textile mill in Narva. This was suited to the rep weaving technique; floor rugs were not available in shops; all households had looms; and rep weave rugs were considered to be more classy than rag rugs.

In spite of the illegality of the activity, commercial weaving persisted for decades. Due to the wide territorial range of the sales, the Avinurme rugs had an impact on home furnishing culture almost all over Estonia.

The special feature of the Avinurme practice was the use of a thinner and finer pattern warp (the so-called no. 10 thread) in conjunction with a thicker and coarser background warp; the dark weft is visible through the thin warp and is conducive to the formation of the pattern.

Other features peculiar to the Avinurme rep woven rugs include composition featuring a double cross of rhombuses, which are not to be found in any printed source. In addition, the region in question had a rich array of patterns of combinations of squares and rectangles. Brown often featured as the warp colour in

Photo 17. Floor mat with rhombic design. Woven by Lilli Irs (born 1912) in Tudu village, Vinni parish, Lääne Virumaa county, during the nineteen-eighties. *Photo by Veinika Västrik.*

combination with beige or orange tones; the background warp was frequently made up of brightly coloured lengthwise-striped patterns along the patterned edges.

The tradition of weaving these types of rugs and blankets started to decline in the late 1970s when industrially-produced floor coverings became available in retail stores, leading to changes in interior furnishing fashions. Purchasing power had also improved over the decades, and hand-woven traditional floor coverings were seen as old-fashioned in this context.

Keywords: traditional weaving, rep weave, rep rug, warp rep pattern, subsistence practices in Soviet Estonia

